

Omagiu postum unui mare dascăl și cercetător - Academician profesor dr. Constantin Toma

Fără îndoială, 2020 a fost un an fatidic pentru biologia ieșeană, care a pierdut pe parcursul lui nu mai puțin de patru dintre reprezentanții ei de seamă: profesorii Mihai Mititiuc, Vlad Artenie, Nicolae Ștefan și academicianul Constantin Toma. Cel din urmă ne-a părăsit în 8 septembrie, fiind unanim recunoscut ca un dascăl și cercetător de excepție, un slujitor devotat și credincios al instituției care l-a adoptat și l-a avut în sânul ei timp de mai bine de șase decenii, omul pentru care Universitatea "Al. I. Cuza" a reprezentat totul, a fost iubirea supremă a vieții sale. Nu cred să fi existat cineva în țara asta care să-l fi depășit la capitolul timp petrecut în laboratorul și biroul său de lucru din universitate. De dimineață până seara târziu îl puteai găsi în școală, chiar și duminică. Dacă ar fi avut condiții, ar fi fost în stare să rămână în universitate și peste noapte, atât de pasionat era de munca și de misiunea lui. Învățat din fragedă pruncie cu greul, a trudit zi și noapte pentru a-și face un nume în domeniul de cercetare îmbrățișat, lăsând în urmă o operă durabilă și mulți elevi. A funcționat toată viața lui ca un adevărat ceasornic. Atâta aplecare și pasiune pentru munca bine făcută nu am întâlnit la nimeni altcineva pe parcursul vieții mele, fapt pentru care într-un articol omagial publicat în urmă cu 13 ani (1) îi atribuisem profesorului Toma titlul de "Mister Hărnicie".

Am fost prezent în 11 septembrie la ceremonia de rămas bun de la cel ce ne-a fost coleg, prieten sau mentor - acad. prof. dr. Constantin Toma, distinsă personalitate a științei românești. Un eveniment în sine trist, devenit, în opinia mea, și mai trist prin modul cum a fost onorată memoria acestui excelent om de știință și dascăl la ceremonia de prohodire și înhumare. Am perceput momentul mai degrabă ca o formalitate de îndeplinit și nu ca unul care să rămână de neuitat în conștiința celor prezenți la ceremonie prin încărcătura lui emoțională, prin zugerăvirea nu doar a performanțelor sale profesionale și manageriale, ci și a

OMULUI Constantin Toma, cel care a păstorit zeci de generații de viitori specialiști în ale biologiei, care a creat și dezvoltat un grup de lucru cunoscut și apreciat în domeniul Botanicii, cel care nu a precupețit timp și efort pentru a situa biologia ieșeană printre școlile de prestigiu ale României. Las la o parte cuvântările relativ plate, lipsite de sevă, rostite de către părintele paroh și doi dintre colaboratorii profesorului, faptul că mulți dintre cei ce au beneficiat de sprijinul său nu au participat la funeralii (fiindcă nu-i așa, pandemia a distrus și omenia), dar am fost de-a dreptul contrariat să constat că nimeni din conducerea Universității și a Filialei din Iași a Academiei Române nu a avut nimic de spus la despărțirea de unul dintre cei mai străluciți colegi ai lor. Cum să interpretezi această elementară lipsă de respect și prețuire, de recunoștință pentru un om care s-a dedicat trup și suflet acestor două instituții?! Chiar atât de mult să ne fi schimbat ”democrația originală” instaurată după 1990, încât și cei mai reprezentativi semeni ai noștri să fi uitat bunele maniere?! Nici locul de veci pentru marele dispărut nu mi s-a părut unul potrivit cu statura și statutul său, fiind situat într-o zonă izolată, în care puțini din cei dornici să depună o floare sau să aprindă din când în când o candelă la mormântul lui, se vor încumeta să ajungă. A fost însă alegerea profesorului și nu putem comenta mai mult, explicația acestei opțiuni fiind probabil apropierea de Grădina Botanică, a cărui director a fost la începuturile ei, o instituție foarte dragă lui, la dezvoltarea căreia a pus mult suflet și a contribuit din plin.

Dacă afli doar originea, starea materială, numărul de suflete din familia sa și modul cum a răzbit în viață viitorul profesor Toma nu ai cum să nu fi impresionat. Cei mai mulți dintre noi condamnă în întregul ei orânduirea comunistă instaurată în România după al doilea război mondial, uitând sau negând și părțile ei bune, în primul rând înlesnirea accesului tinerilor la educație. Cine își poate imagina că în regimul dinaintea de război un biet pui de țaran, cum era Constantin Toma, dintr-o familie cu opt suflete și avere puțină, putea ajunge universitar?! Era exclus. Oricât de dotat ar fi fost un asemenea copil, rămânea legat de glie pentru că-i lipsea susținerea materială pentru școli înalte, putea spera să ajungă doar un bun gospodar sau meseriaș. La puțină vreme după război, situația familiei Toma devine una dramatică, rămânând fără stâlpul ei, care prim meseria de cojocar îi asigura existența. Ce tragedie și ironie a sorții pe sârmanul său tată, să se întoarcă acasă teafăr din măcelul de la Cotul Donului și să fie răpus de un cal năvălaș, pe când Constantin, fiul său cel mare, avea doar 12 ani. Capul familiei devine mama, o femeie vrednică de toată lauda, care nu se dă bătută, învață ea însăși meseria soțului defunct și reușește să-și întrețină și educă cei șase copii. Cât sacrificiu, câtă forță, energie, ambiție și voință trebuie să fi avut această mamă ca să răzbească, o adevărată eroină! După șapte ani de văduvie, mama se recăsătorește cu un bărbat cu suflet la fel de mare ca al ei, pentru că numai un asemenea om putea avea ”curajul” să ia de nevastă o femeie cu șase copii, el adăugând acestei

”zestre” încă unul. Tânărul Constantin își urmase destinul și cu ajutorul mamei și înlesnirile regimului instaurat după război era deja student. Sârguința și rezultatele excelente la învățătură l-au ajutat să obțină burse de studiu pe parcursul școlarizării, fără de care nu ar fi putut s-o scoată la capăt. Ajuns la vârsta senectuții, profesorul, spre deosebire de mulți alții, nu-și ascunde și nu se dezice de apartenența lui politică înainte de 1990, de faptul că a făcut parte din organizațiile de pionieri, UTC și PCR, pentru că nu avea nimic să-și reproșeze, fusese și pe vremea aceea același om devotat muncii și profesiei, corect în relațiile cu semenii. De altfel, într-o carte omagială publicată în 2010, mărturisește: *”Fără a fi nostalgic și fără a proslăvi epoca în care am urmat cursurile gimnaziale și liceale, trebuie să recunosc că fără sprijinul dat de regimul de atunci... prin acordarea de burse ..., eu - fiul unor țărani săraci, rămas orfan la vârsta de 12 ani, cu șase frați mai mici ca mine - nu aș fi putut pleca din sat la alte școli, nu aș fi putut ajunge acolo unde sunt astăzi”*(3).

Rezultatele excelente obținute de tânărul Constantin Toma pe parcursul studenției i-au determinat pe cei ce diriguiau Secția de Biologie a Facultății de Biologie, geografie și geologie, să-l rețină la catedră după finalizarea studiilor pe un post de preparator. Primul meu contact cu viitorul profesor a avut loc în 1962, el fiind deja asistent universitar, iar eu ”boboc” interesat să particip la activitatea unui cerc științific condus de Domnia Sa. Am relatat acest episod în lucrarea menționată anterior (1) și nu mai revin asupra lui. Întrucât am realizat lucrările practice la disciplina ”Morfologia și anatomia plantelor”cu o colegă a sa, l-am cunoscut mai puțin ca dascăl. Știu însă de la colegii mei care realizau lucrările practice cu asistentul C. Toma, că era extrem de exigent în privința disciplinei și ținutei studenților, solicitându-le atenție la cunoștințele predate și la folosirea cu grijă a aparaturii de cercetare aferente. Totodată, nimeni nu era primit în laborator fără halat alb de protecție, el însuși fiind purtător al unui asemenea halat, iar fetelor care exagerau cu minijupele le solicita ca măcar halatele lor să aibă o lungime decentă!

Drumurile mele în viață s-au intersectat adesea cu ale profesorului Constantin Toma. Au început cu cercul științific amintit și au continuat în anul III de studii pe plan politic, Domnia Sa fiind pe atunci secretar UTC pe universitate, iar eu președinte al Asociației Studenților pe facultate și membru în Consiliul Național al Studenților. Amândoi proveneam de la țară și aveam o experiență de viață asemănătoare, dar eram firi diferite. Cât a trăit, Domnia Sa a fost și a rămas extrem de respectuos cu autoritățile, cu șefii pe linie ierarhică, eu mai puțin docil și conformist, din cauza unui eveniment la care am fost martor ca elev și care m-a marcat pentru totdeauna - modul brutal în care fusese tratat și ”săltat” de către securiști în 1959 un om complet nevinovat la care stăteam în gazdă. Devenisem de atunci foarte circumspect la comenzile politice. Așa se face că în iarna cu multă zăpadă din 1965/1966, nu am răspuns comenzii secretarului UTC de a mobiliza

studenții la dezăpezire, atitudine calificată de dumnealui ca fiind un act de indisciplină, chiar dacă aveam probleme de sănătate. Orgolios fiind, asistentul universitar C. Toma a trecut cu greu peste acel moment, dar nu l-a uitat multă vreme. S-a convins într-un târziu că suntem diferiți și reacționăm diferit în unele situații, că acel refuz nu fusese un act de frondă din partea mea, astfel că într-un articol pe care mi l-a dedicat (3), scria: *”Aveam să-l cunosc și să-l apreciez încă din anii studenției.... un tip sociabil, comunicativ, îndrăgît de colegii săi, bun organizator, cu o personalitate aparte, uneori nonconformist, chiar ușor răzvrătit în fața unor măsuri și hotărâri care i se păreau, și unele chiar erau, nedrepte la începutul deceniului al 7-lea al secolului trecut”*.

Din delicatețe, dar și din dorința de a nu crea discuții inutile și animozități, tânărul asistent și șef de lucrări C. Toma nu a ripostat le unele aspecte și ”obiceiuri” care îl necăjeau la catedră sau în universitate. După ce am terminat facultatea, am devenit tot mai apropiați, astfel încât aveam încredere deplină unul în altul și nu ezitam să ne destăinuim atunci când ne confruntam cu situații și evenimente mai puțin plăcute. Nu a rămas nici o mărturie scrisă a sa în privința asta, dar a fost extrem de supărat că, deși era precum argintul viu în facultate, a fost promovât de abia după șapte ani de la funcția de asistent la cea de lector universitar, în timp ce colegi de la alte catedre erau promovați doar după trei ani. Îl deranja și nedumeria și faptul că, deși în anii 1960 dotarea laboratoarelor didactice și de cercetare era în mare suferință, unele aparate care se mai achiziționau din când în când în școală intrau în posesia șefilor de catedră și rămâneau nefolosite în cabinetele lor. Mare i-a fost de asemenea supărarea că munca și realizările sale la Grădina Botanică din Iași nu i-au fost apreciate cum se cuvine, fiind îndepărtat de la conducerea ei după doar patru ani, după ce făcuse din această instituție o adevărată floare, o instituție de cercetare și nu doar una muzeistică, obligând personalul cu studii superioare să se perfecționeze prin doctorat. E momentul să subliniez că indiferent pe unde a trecut ca manager - în fruntea facultății, în conducerea universității, a Institutului de biologie din cadrul universității, universitarul Constantin Toma a lăsat urme adânci, pentru că avea calități de conducător, fiind un tip sobru, ferm, riguros, responsabil, echilibrat, meticulos, un dușman declarat al imposturii, amatorismului și incompetenței la catedră și în cercetare.

Îmi aduc aminte ce atmosferă imposibilă și adevărate scandaluri erau în cadrul Institutului de cercetări biologice din Iași la începutul anilor 1980, institut care potrivit triadei ”învățământ, cercetare, producție”, impusă pe atunci de conducerea PCR, era condus de decanul Facultății - profesorul Corneliu Zolyneak. Cum arătăm și într-un articol anterior (1), se constituise în jurul unuia din profesorii facultății, fost prieten al decanului, un adevărat grup de ”comando” format din patru cercetători din institut, care din invidie, orgolii nemăsurate, motive de neînțeles, îl atacau pe director într-un mod abject, cu orice prilej. De

reținut că profesorul Zolyneak nu era un oarecine, pe lângă decan și director era și secretarul PCR al Centrului universitar Iași, un tip cu totul special, distins, manierat, amabil, tolerant, iubit de majoritatea colegilor și de către studenți. Cred că tocmai aceste calități, faptul că era iubit și apreciat de cei din jur, că le era superior, că nu-l puteau manipula, îi determinase pe cei câțiva adversari să-i facă din viață un infern. Nimeni nu reușise să pună la punct acea haită de ”șacali”, nici măcar reprezentanți ai ministerului de resort prezenți la unele ședințe. Atacurile murdare continue asupra lui, uneori și în ședințe la care participau studenți, i-au afectat grav sănătatea și în cele din urmă a clacat, plecând prematur dintre noi (în 1985). M-am tot întrebat atunci, o fi avut vreunul din acei ”viteji” remușcări după dispariția ”dușmanului lor de moarte” imaginar?! Mă îndoiesc. După dispariția acestuia, conducerea facultății și implicit a institutului amintit a fost preluată de către profesorul Constantin Toma, care nu agrease deloc maniera și situația în care fusese pus fostul lui coleg. Noul director era altfel construit, nu umbla cu duhul blândeții față de cei certați cu disciplina și bunul simț, așa cum procedase predecesorul lui, astfel încât prin capacitatea sa de decizie, intoleranța și fermitatea împotriva unor astfel de manifestări, a instaurat rapid ordinea, liniștea și o atmosferă propice de lucru în institut. Cum arătam în articolul menționat, în acel moment ”nu se putea o alegere mai bună” la conducerea institutului.

Munca neobosită pe tărâm științific și didactic i-a adus profesorului Toma mari satisfacții. Numele său figurează pe un număr impresionant de publicații: peste 400 de articole originale în domeniul său de lucru, 15 cărți și monografii, diverse cursuri și manuale de lucrări practice, peste 50 de articole de istorie a biologiei, numeroase recenzii și articole de popularizare a științei. Activitatea științifică merituosă i-a fost onorată și prin trei premii acordate de Academia Română pentru unele lucrări și cărți publicate. Recunoașterea profesională de care se bucura în lumea specialiștilor s-a materializat și în cooptarea sa în societăți științifice de profil din țară și străinătate, în colegiile de redacție ale unor prestigioase reviste științifice, în comitetele științifice și de organizare ale unor reuniuni naționale și internaționale, în organisme naționale precum Consiliul Național de Evaluare și Acreditare Academică, Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare. În plan didactic, a contribuit de-a lungul activității la catedră la instruirea în domeniul biologiei a peste 45 generații de studenți, la specializarea prin doctorat a peste 30 de biologi, la perfecționarea profesorilor de biologie din învățământul pre-universitar prin definitivat și gradul II și realizarea lucrărilor științifico-metodice pentru obținerea gradului I, a făcut parte din numeroase comisii pentru acordarea titlului de doctor în știință sau de profesor gradul I. Profesorul Toma impresiona la catedră nu doar prin cunoștințele sale de biologie, ci și prin ținuta academică impecabilă. Nu l-am întâlnit niciodată în universitate în ținută lejeră, ci doar în costum și cu cravată, modalitate prin care arăta respect pentru studenți și locul de muncă. Poate părea

unora o exagerare, dar și prin ținuta sa vestimentară făcea educație studenților. Calitățile profesionale și manageriale ale profesorului Toma l-au recomandat pentru ocuparea unor funcții administrative importante: șef de catedră, prodecan, decan, cancelar, secretar științific al Filialei din Iași a Academiei Române, director al școlii doctorale de biologie, director al unor unități de cercetare. În toate aceste funcții și-a făcut cu prisosință datoria, a făcut dovada unui om integru, constructiv, eficient, dornic să vină cu experiența și competența sa în dezvoltarea învățământului și cercetării științifice. Activitatea asiduă și plină de roade ca profesor și cercetător au fost recompensate cu numeroase titluri, medalii, onoruri: profesor evidențiat, profesor emerit, Doctor Honoris Causa al Universităților din Bacău, Oradea și Arad ("V. Goldiș"), Ordinul și Medalia "Meritul pentru învățământ" în grad de cavalier.

Cum precizăm la un moment dat, între mine și profesorul Toma s-a stabilit o apropiere încă de pe vremea studenției mele, care în timp s-a transformat într-o prietenie sinceră și durabilă, bazată pe multă încredere de ambele părți. Potrivit spuselor sale mă numărăm printre foarte pușinii lui prieteni, ceea ce m-a onorat și m-a obligat să fiu foarte atent în relațiile cu el. Poate greșesc, dar cred că nu a avut prieteni printre colegii din facultate, pentru că niciodată nu mi-a dat pe vreunul de exemplu. Îi aprecia profesional pe unii, dar era nedumerit sau chiar necăjit de prestația altora, de lipsa de atașament al unor colegi față de un loc de muncă atât de ales și râvnit, dar nu întrevădea soluții pentru îndreptarea lucrurilor. Printre bunii săi prieteni s-a numărat cu siguranță profesorul Marin Andrei de la Universitatea din București, botanist ca și el, de care îmi vorbea adeseori. Nu era ușor să te apropie de sufletul profesorului Toma, să-i câștigi încrederea, pentru că era un tip distant, nișel cam inflexibil, uneori chiar tăios când ceva sau cineva îl deranja, fapt pentru care unii se simțeau timorați în prezența lui. Autoritatea profesională de care se bucura pretutindeni în țară îi făceau pe cei care îl aveau în comisii de evaluare, de promovare, de doctorat ș.a., să aibă frisoane, deși nu era cazul, fiind în general un om corect și bine intenționat. Manifesta o oarecare slăbiciune pentru sexul frumos și din acest motiv a avut uneori de suferit, aspect asupra căruia o să revin.

Ca prieteni, discutăm cu profesorul Toma orice problemă fără nici o rețineră, fără grija că unele din opiniile noastre, uneori divergente, vor "transpira" și ne vor pune la un moment dat în situații delicate, nedorite. Era un mare iubitor de țară, un patriot adevărat și nu înțelegea cum de s-au degradat la noi, într-un timp atât de scurt și în asemenea hal, lucrurile încât nimic nu mai funcționează normal, totul s-a distrus, năruit sau jefuit, nu există nici o perspectivă ca țară. Era de-a dreptul revoltat că un popor atât de dotat, care a dat lumii mari personalități, nu găsește oamenii de stat capabili să ne reprezinte, oameni care să aibă ca principal crez și îndatorire interesul național, care să ducă România acolo unde ar putea și ar merita să fie. Era la fel de îngrijorat în privința viitorului

învățământului românesc, a degradării lui an de an și pas cu pas, a faptului că au pătruns în universități oameni care nu au pregătirea didactică și științifică necesară în instruirea studenților. Îi număra de altfel pe degete pe mai tinerii colegi din facultate care dispun de calitățile și autoritatea profesională necesare pentru a purta în viitor stindardul biologiei ieșene.

Deși la distanță unul de altul, Domnia Sa locuind în Iași, eu în Piatra Neamț și Bacău, ne-am aflat adesea împreună la reuniuni științifice interne și externe, în comisii de doctorat, în ocazii mai speciale. Am semnat lucrări științifice comune, am colaborat la realizarea unor contracte de cercetare, la organizarea unor reuniuni științifice naționale și internaționale, ne-am sprijinit unul pe altul ori de câte ori a fost necesar. M-am bucurat de fiecare dată pentru succesele profesionale, premiile și onorurile obținute de profesorul Toma și la rândul său mi-a fost alături și m-a sprijinit să ating unele obiective din parcursul meu profesional. L-am onorat ori de câte ori mi-a stat în putință: i-am conferit din partea Universității din Bacău titlul de DHC și l-am invitat la unele momente festive ale acesteia, l-am inclus în colegiul de redacție al unor reviste de profil, în comitetul de organizare al unor reuniuni științifice inițiate de mine, ca referent în comisiile de acordare a titlului de doctor în biologie al unora din doctoranzii mei ș.a. M-a impresionat teribil un gest al său din urmă cu șapte ani, când mă apropiam de împlinirea vârstei de 70 de ani și a simțit mai mult ca oricând nevoia să-mi fie alături. Cu scrisul său mărunț, dar foarte ordonat și lizibil, îmi scria în 4 iulie 2013: *”Fiind absolvent al Facultății de Biologie din Iași, după care ai lucrat ca cercetător științific la Stațiunea ”Stejarul” a universității noastre, iar apoi ... ai fost numit conducător științific de doctorat la Universitatea ”Al. I. Cuza” din Iași ... consider că ești mult mai legat de noi (și noi de tine) decât de cei din Bacău, care nu au știut să te prețuiască cum meritai și după ce nu ai mai fost rector! Sfătuindu-mă cu.... consider că ar fi bine să te sărbătorim la Iași în două etape.... Ce părere ai?”* Și lucrurile s-au petrecut chiar așa cum le-a imaginat el. Un gest superb al unui prieten adevărat! Cum să nu stimezi, respecti și prețuiești un asemenea om?!

Cu siguranță copilul, elevul, adolescentul și studentul de odinioară - Constantin Toma, născut la țară în apropierea Hușilor, într-o familie cu mulți copii și puține resurse materiale, nu spera să ajungă atât de sus, dar ambiția, tenacitatea, pasiunea, munca neobosită și poate și un dram de noroc, l-au adus până în vârful piramidei sociale, în postura de academician. Cei care nu l-au cunoscut suficient ar putea crede că nu i-a lipsit nimic, că a fost ocolit de necazuri. Pe unele și le-a făcut chiar el însuși. Om era și mai greșea uneori, numai că unele greșeli l-au costat mai mult decât și-ar fi imaginat. Despre două din marile sale dezamăgiri am scris anterior (1, 2) și nu insist asupra lor: prima a avut loc la finele lui 1973, când a fost înlocuit în mod nemeritat din funcția de director al Grădinii Botanice de către conducerea universității cu un coleg mai puțin valoros și potrivit acestei

funcții decât era el; a doua s-a produs la începutul lui 1990 când elevii și studenții o cam luaseră razna în țară și își contestau unii dascăli, profesorului Toma reproșându-i-se unele aspecte ale vieții personale. Aceasta din urmă a avut repercusiuni grave asupra sănătății sale, în decurs de câțiva ani după aceea suportând două operații pe cord deschis.

Arătam la un moment dat că profesorul Toma a avut unele slăbiciuni pentru sexul frumos, în fața căruia pierdea uneori din exigența, rigoarea, prudența și flerul său obișnuit, luând de bune declarații și informații nereale, denaturate, sau voit eronate, care aveau uneori în spatele lor interese ascunse. Pe la începutul anilor 2000 i-a ieșit profesorului în cale chiar un ”drăcușor” cu chip de femeie, care i-a declarat o iubire mistuitoare și folosindu-se de toate tertipurile feminine și ”armele” din dotare l-a amețit și orbit, determinându-l să uite de toți și de toate și să-i devină soț. Cum de căzuse profesorul într-o asemenea capcană e greu de înțeles, dar era atât de încântat și fericit de această schimbare din viața lui, de parcă l-ar fi prins pe Dumnezeu de un picior și nu pe ”drăcușor” de codiță! Fiind atât de acaparată de noua lui consoartă, pe care o iubea cu patimă, profesorul a pus la bătaie totul, a adus-o la catedră, a făcut-o doctor în biologie, a promovat-o în ierarhia didactică, nu i-a refuzat nimic din ce-și dorea ea material, fiind convins că merita întreaga lui încredere și susținere. ”Drăcușorul” a reușit să-l influențeze și comportamental pe profesor (aspect pozitiv), care a devenit mai flexibil, mai cald și mai tolerant, l-a mobilizat la acțiuni organizate în afara școlii și în lumea largă, i-a asigurat suport tehnic unor cercetări, publicații și conferințe. Au urmat vreo șase ani de zile frumoase și senine în viața celor doi, cu realizări profesionale deosebite, participări la conferințe și congrese în străinătate, elaborarea și prezentarea de către profesor a unor referate de sinteză interesante la diverse reuniuni științifice interne, publicarea unor articole în reviste străine, petrecerea unor vacanțe prin Europa, ”obiceiuri” nespecifice profesorului anterior. În perioada aceea, am fost cu cei doi la o conferință științifică la Nitra (2004), la un congres la Atena (2005), am organizat în 2006, împreună cu profesorii Constantin Toma și Ursula Stănescu ediția a IV-a a Conferinței Asociației Sud-Est Europene pentru Plante Medicinale și Aromatice [considerată mulți ani după aceea de către președintele societății, Mihailo Ristic (dispărut și el între timp), ca fiind cea mai reușită din toate], ne-am întâlnit la multe reuniuni științifice prin țară. În toate aceste ocazii am constatat că profesorul era în al nouălea cer alături de aleasa inimii lui. Numai că, încet, încet, ”drăcușorului” i-au crescut ”cornițele” și, după ce și-a văzut sacii în car, a realizat că cel de lângă ea nu era chiar ce-și imaginase la început și în plus era și cam bătrân, așa încât l-a abandonat pentru primul bărbat ce i-a ieșit în cale. O adevărată dramă pentru bietul profesor, care se aștepta la orice, numai la așa ceva nu. A suferit enorm nu doar din cauză că fusese umilit și abandonat, ci și pentru că acest ”intermezzo” ratat, acest capriciu din viața lui, l-a

costat scump, inclusiv în planul imaginii personale, a dus la "pierderi colaterale" regretabile și la îndepărtarea din jurul lui a unor membri din familie.

Viața merge însă înainte. Fire puternică fiind, profesorul a strâns din dinți și a mers mai departe, dar cred că acest episod din viața lui, deopotrivă frumos și urât, i-a șubrezit și mai mult sănătatea. Nu i-a fost ușor să treacă peste el, nici nu sunt sigur că l-a depășit vreodată, dar și-a găsit din nou refugiul în ceea ce știa el mai bine să facă. Profesorul Constantin Toma m-a surprins în multe ocazii cu laudele sale aduse unor colegi, adeseori exagerate și nemeritate, el însuși simțindu-se bine atunci când era lăudat. Știindu-i în particular părerea despre unii din cei lăudați public, l-am întrebat în urmă cu câțiva ani de ce procedează așa, pentru că riscă ca unii dintre aceștia să ia de bune spusele sale. Nu mi-a oferit un răspuns clar la întrebare, dar mi-a zis că are în proiect o carte în care va rezolva și problema asta, ceea ce nu cred că s-a întâmplat. Marelui dispărut îi plăcea să se simtă bine la diverse evenimente, aniversări, mese festive. Aprecia bucatele fine, o "tărie" sau un vin bun, nu refuza nici dansul dacă ocazia îi permitea. În ultimii 15 ani, la fiecare 5 ani, și-a sărbătorit cu fast ziua de naștere. M-a impresionat de fiecare dată modul de organizare al acestor festinuri, numărul mare de invitați, între care s-au aflat mai toți colegii de la facultate (pe care îi considera familia sa), toasturile deosebite rostite cu aceste prilejuri.

A plecat dintre noi, fără a avea cred rezerve în ceea ce privește afecțiunea, respectul și prietenia mea și asta îmi dă o stare de bine, de liniște sufletească. Iată ce îi transmitem, în urmă cu cinci ani, într-un mesaj aniversar prilejuit de împlinirea a 80 de ani:

„Cum trec anii! Parcă mai ieri participam la cercul științific organizat și condus de Dv și iată că de atunci s-a scurs peste jumătate de veac. Viața ne-a adus probabil alături și datorită obârșiei noastre comune, dar mai cu seamă pentru modul cum am înțeles să tratăm lucrurile și în special profesia.

M-am străduiut ca în toți anii aceștia să vă fiu de folos, să mă simțiți aproape, ca prieten sincer pe care să vă puteți bizui la bine, dar mai ales la greu. Am fost solidar cu Dv ori de câte ori viața v-a întins capcane sau v-a supus unor încercări mai puțin plăcute

M-am bucurat sincer de toate succesele Dv și le-am perceput ca și când ar fi fost ale mele. Am petrecut împreună, de-a lungul anilor, multe momente frumoase, unele de neuitat. Prețuirea, respectul și devoțiunea mea față de Dv s-au manifestat în multe ocazii și sub diverse forme, și aceste sentimente au fost întotdeauna sincere, oneste și lipsite de interes.

Atât cât mi-a stat în putință v-am onorat cum am știut și m-am priceput mai bine. După atâția ani care au trecut de când ne știm, mă încercă desigur și unele regrete în ce ne privește, dar la ceas aniversar nu e loc pentru așa ceva.

Vă urez Domnule profesor și academician ca Dumnezeu să vă aibă în paza Lui și să vă hărăzească zile frumoase și senine, viață liniștită și lipsită de griji, puterea de a fi și pe viitor de folos celor din jur!

LA MULȚI ANI !.....”

L-am întâlnit ultima oară pe academicianul Constantin Toma în luna decembrie, anul trecut, la simpozionul anual al Complexului Muzeal de Științele Naturii ”Ion Borcea” din Bacău, unde am fost amândoi nelipsiți mai bine de un deceniu. Îmi spunea atunci că se pregătește pentru aniversarea în 2020 a 85 ani de viață și mă invita să-i fiu alături. A urmat o perioadă în care a acuzat o serie de probleme de sănătate, a venit apoi pandemia care ne-a împiedecat să ne întâlnim, astfel că am ținut legătura cu Domnia Sa doar prin telefon. Eram aproape sigur că o să depășească necazurile cu sănătatea și o să ne revedem de ziua lui, pe 19 noiembrie, la proiectata sărbătorire. Din nefericire, timpul nu a mai avut răbdare cu el, iar în ultimele cca două luni de viață a fost chinuit de mari suferințe. Sunt sigur că a plecat dintre noi mulțumit, ferm convins că atât cât a trăit și-a făcut pe deplin datoria. O să-mi fie greu să mă obișnuiesc cu gândul că profesorul Toma nu mai există, dar o să-i port în suflet imaginea unui om dârz, destoinic, animat de sentimente înalte pentru semenii și țară. Cei ce l-am cunoscut, i-am fost aproape și l-am apreciat cum se cuvine, vom tresări ori de câte ori vom auzi în preajma noastră rostit numele Toma, gândindu-ne automat la el, cel ce ne-a fost mentor, coleg sau bun prieten. Să-mi fie iertat de către toți colegii lui de la facultate ceea ce afirm în cele ce urmează, dar eu așa cred: *Va curge multă apă pe Bahlui până când se va mai naște un alt biolog cu virtuțile și realizările academicianului Constantin Toma, cu devoțiunea-i și atașamentul necondiționat pentru Alma Mater Iassiensis.*

[1] GHIORGHITĂ G. - *Profesorul universitar Constantin Toma la 70 de ani*. Studii și Cercet. Șt. (Univ. Bacău), 2007, 12, 82-85.

[2] GHIORGHITĂ G. - *Să ne trăiți întru’ mulți ani Domnule Profesor Constantin Toma*. In Honorem. Profesorului Constantin Toma la a 75-a aniversare. Edit. Graphys, Iași, 2010, 346-348.

[3] Toma C., *Biologi de altădată și de azi*. Edit. Univ. ”Al. I. Cuza”, Iași, 2015, p. 57-61.

12-18 septembrie 2020

Prof. univ. dr. Gogu Ghiorghită
Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România